

ZARES NOV ČAS.

PUSTOLOVŠČINA, IMENOVANA STROJ.

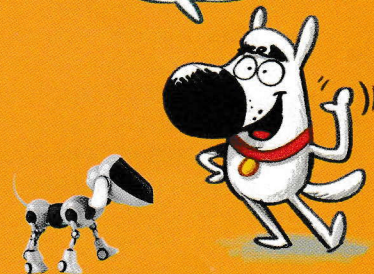
Vedeti morate, našo zgodbo začenjamo v drugi polovici 18. stoletja, v času, ki je bil zares nov čas. Ogenj revolucij je plamtel po svetu, stare zgodbe so se počasi umikale novim, še bolj novim, najnovejšim ... To je bil svet, ki je umiral. Prihajale so nove, razsvetljenske misli, človek je izumil stroj, začel se je boriti za svoje

pravice, zaradi novih prevoznih sredstev je svet postajal mnogo manjši, močne evropske države - velesile - so iskale v njem svoje koristi in si veliki svet krvoločno razdelile na svoje kolonialne posesti. Ves čas so prihajali novi tehnični izumi, samo v enem - 20., je tehnika napredovala bolj kot v prejšnji celotni človeški zgodovini. Človek se je zapeljal z avtom, jezdece Pony Expressa iz vesterinov naše mladosti so zamenjali sortirni poštni stroji.

Svetovni šahovski prvak - verjetno eden najpametnejših ljudi na svetu - ni več zmogel premagati hitrega razuma računalniškega stroja.

V nekaterih restavracijah že strežejo, uganete kdo? Imate prav - roboti. Sem in tja pa je nekaj stare romantike tudi ostalo. Recimo, prijazni poštarji nam pisma še vedno prinašajo na dom ...

**KAJ, ČE BI RAJE
TALE NAMESTO
MENE ČUVAL HIŠO
PRED POŠTARJI?**

RASVETLJENCI

STARI NAZORI

Kot rečeno, če bi ugledni ljudje, ki so živeli pred drugo polovico 18. stoletja, začeli razlagati svoj čas, bi nam verjetno povedali, da je treba otroke tepsti; da se morajo dekleta, ki so še skoraj otroci, poročiti, in to z moškimi, ki jih sploh ne poznajo; da je kmet na svetu samo za delo; da je treba berače in klateže javno bičati in privezati na sramotilni steber na trgu; da je treba tatove pobesiti, morilce pa javno razsekati na kose. Čarovnice je treba sežgati, ljudi drugačne vere pa vreči v kakšno temno zaporniško luknjo.

Gotovo ena najhujših oblik kazni po starih nazorih – sežiganje žensk, ki so jih obtožili čarovništva.

razred

7-9

Verjeli so, da je komet, ki so ga uzrli na nebu, znanilec slabih časov in da je zoper nalezljivo bolezen, ki je terjala mnogo žrtev, na rokavu priporočljivo nositi rdeč trak. In da ugleden angleški gospod že dalj časa dobro služi s tem, da prodaja afriške črnce za sužnje v Ameriko, kar je neskončno pametna domislja, saj ujeti Indijanci niso tako primerni za skrajno naporno fizično delo.

Zdrav človeški razum je to, kar bi moralo povezovati vse ljudi. To so zagovarjali razsvetljenci. Žal se še danes srečujemo z vprašanjem nestrpnosti. Saj veš, o čem pojeta Murat & Jose v pesmi z naslovom Od ljudi za ljudi.

NOVE IDEJE

V 18. stoletju pa so iz te strašne bede vendarle zrastle novi ljudje. Njihove ideje so počasi preplavljale svet: Ali je res vse odvisno od Svetega pisma, ali ni pomembnejše, da smo ljudje dobri in strpni do drugih, četudi so drugačne vere in drugačnega mišljenja? Pamet (zdrav človeški razum, se temu reče) je to, kar bi moralo povezovati vse ljudi. Jasno, zavestno razmišljanje o človeku in naravi. Razum, ki je dan vsem ljudem, revnim in bogatim, rumenim in rdečim. Niso samo učili, da so vsi ljudje enaki in enako vredni, ampak so tudi zahtevali, da je treba vse tudi enako obravnavati. Da otrok ne smemo vzgajati s palico in da so tudi zločinci ljudje, ki se lahko poboljšajo. Ti ljudje so razsvetlili temo fevdalne miselnosti in jih zato imenujemo razsvetljenci.

razred

7-9

Prvikrat so zapisali človekove pravice

V času, ko so v Avstriji in Nemčiji zmagale nove ideje, so se morali v Ameriki boriti za neodvisnost in šele po dolгих bojih so iz svoje dežele izgnali angleške čete. To jim je uspelo po zaslugi dveh pametnih in preudarnih mož – Benjamina Franklina in Georgea Washingtona. Nato so želeli živeti po novih idejah, ki so prihajale iz Evrope, in leta 1776 so razglasili svete človekove pravice do svobode in enotnosti za temeljni zakon svoje nove države ZDA. Ostal pa je problem. Na njihovih plantažah so še vedno delali črnski sužnji.

NEKATERI VLADARJI SO SPREJELI NOVE MISLI

Strpnost, razum in človečnost so torej trije osnovni stebri razsvetljenstva. Vse to je bilo delo pogumnih mož, meščanov in pisateljev, ki so si upali zagovarjati ideje, ki so takrat pomenile resnično tveganje. Včasih so bili morda v boju zoper staro in praznoverno neuvidevni in nepravilni, vendar to je bil težak boj, ki bi trajal še mnogo dlje, če ne bi bilo v Evropi nekaterih vladarjev, ki so se za ideje razsvetljenstva borili v prvih vrstah. Med prvimi sta bila pruski kralj Friderik Veliki in avstrijska cesarica Marija Terezija.

Marija Terezija, vladarica habsburških dežel v letih od 1740–1780, je bila ena prvih bork za ideje razsvetljenstva.

ODPOR PROTI NOVOSTIM

Po padcu Napoleona so v začetku 19. stoletja pobožni in nazadnjaški vladarji v Evropi zmogli priklicati nazaj način življenja iz časa pred razsvetljenci. Imeli so velik vpliv in so znova vzpostavili svečane dvore, na katerih so se kazali plemiči z velikimi zvezdastimi medaljami na prsih. Svoboda govora je bila ustavljena in nabožna glasba je ponovno postala zelo cenjena. Ene misli razsvetljenstva pa plemiške vladarske družine niso mogle več prepovedati. Nanjo pravzaprav sploh pomislile niso. To je bila ideja o razumskem, računskem opazovanju narave. In prav ta ideja je prinesla mnogo večjo

Napad na Bastiljo (trdnjava v Parizu) leta 1789 je simbol začetka francoske revolucije, ki je razbila staro ureditev.

revolucijo, ki je staro ureditev razbila veliko bolj silovito, kot jo je poskušala kruta giljotina francoske revolucije.

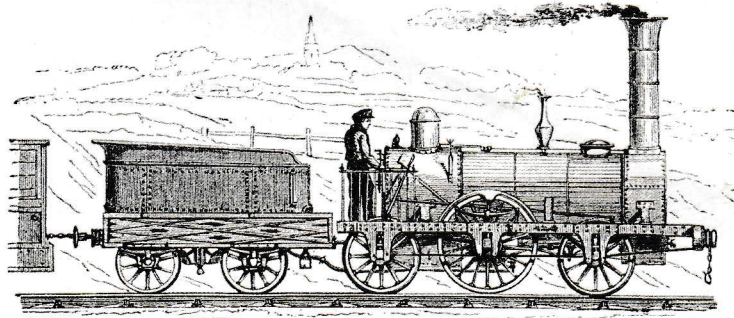
razred
79

Pred dvesto leti – prva industrijska revolucija

Z matematičnim opazovanjem narave so se ljudje naučili, kako potekajo naravni procesi in kako bi spoznane naravne sile vpregli, da bi delale za človeka. Zgodovina teh izumov ni prav preprosta. Ljudje so poskušali, preizkušali in opuščali, šele nato se je našel izumitelj, ki je stvar speljal do konca. Tako je bilo s parnim strojem, ki ga je leta 1769 patentiral angleški delavec James Watt. Ko je leta 1803 ameriški slikar Fulton zgradil parnik na velika pogonska kolesa, je Napoleon izjavil, da bo ta projekt spremenil podobo sveta. Kako je imel prav. V Angliji so dolgo preizkušali voz, ki bi ga poganjala para. Šele ko so leta 1802 izumili železne tirnice, je Stephenson lahko zgradil prvo parno lokomotivo. Leta 1821 je

prvi vlak peljal med dvema angleškima mestoma. Dosegal je tako izjemno hitrost, da so morali v vagonih izobesiti napis »Prepovedano nabiranje cvetja med vožnjo«. Hecno, toda deset let kasneje v Evropi skorajda ni bilo več države, ki ne bi imela železniške proge. Tako se je začelo. Električni telegraf je spremenil komunikacijo med

ljudmi, parnik ni bil več odvisen od vetra, železnica je bila udobnejša kot kočije, prepeljala je tudi več tovora, odpirali so nove in nove rudnike premoga. Dežele, ki so imele rudno bogastvo, so nenadoma dobile prednost pred drugimi. V strojih ukročene naravne sile so nadomestile človeško moč.

Leta 1821 je prva parna lokomotiva peljala med dvema angleškima mestoma. Dosegla je tolikšno hitrost, da bi potniki med vožnjo lahko trgali cvetje, a je bilo to početje prepovedano.

LJUDJE SO ZAČELI ŽIVETI DRUGAČE

Zaradi vsega tega je med ljudmi prišlo do mogočnega gibanja. Vse te spremembe so jih resnično pretresle. Komaj kaj je ostalo po starem. Samo pomislite, kako urejeno je bilo vse pri delu obrtnikov, v cehih srednjeveških

mest. In kakšno znanje si potreboval, da si izdelek res popolno naredil. Pri strojih pa se ni bilo treba veliko učiti, saj je stroj naredil skoraj vse sam. Rezultat se je lahko pokazal v nekaj urah. Kdor je torej imel stroj, je lahko najel

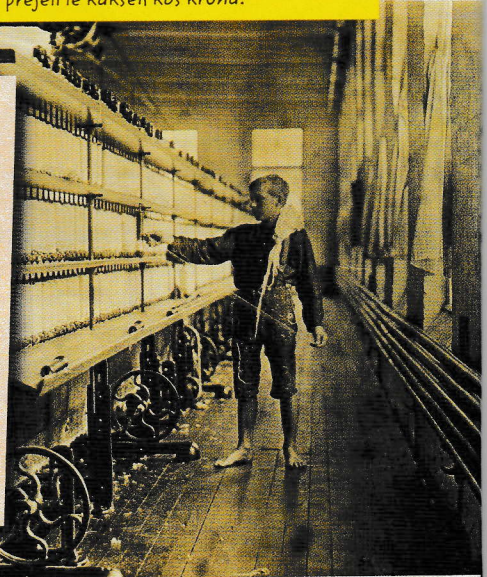
nekaj ljudi za upravljanje z njim in ti so zmogli opraviti več dela kakor prej sto izučeni ročni delavci. Stroj je delal hitreje, bolje in neprimerljivo ceneje. Ni potreboval hrane, spanja, še počitka ne. Ljudje so postajali nekako odveč.

NAJEMANJE DELAVCEV

Poglejmo primer. Sto tkalcev v mestu je bilo nezaposlenih. Morali so stradati, ker so stroji delali namesto njih. Tovarnar jih je povabil na tovarniško dvorišče, jim povedal, da potrebuje pet ljudi, ki bodo skrbeli za njegove stroje, in jim zastavil tri preprosta vprašanja: »Za koliko denarja bi vi to delali, koliko ur na dan želite delati in kdo bo skrbel za stroj, medtem ko boste vi spali?« Kaj mislite, kaj se je zgodilo? Ko je

prvi delavec povedal svoj predlog, so drugi zniževali njegove zahteve, samo da bi dobili delo. Ne pozabite, doma so jih čakale številne lačne družine. Tako so nazadnje pristali na najnižji možni mezdi in pri najdaljšem možnem delovnem času, šestnajst ur. In za čas njihovega počitka so jih nadomestili osemletni sinovi, ki jim je tovarnar dal za nagrado kos kruha, saj niso mogli enakovredno nadomestiti očetov.

Očetje so delali kar 16 ur dnevno. Ko so počivali, so jih nadomestili njihovi sinovi. Za plačilo so prejeli le kakšen kos kruha.

Vedno bolj zmogljivi stroji so nadomestili več delavcev. In kakšna je bila posledica? Še več revščine.

OBUP IN UPOR

Ljudje so bili seveda obupani. Hodili so od tovarne do tovarne, da bi dobili vsaj nekaj dela, in tonili v vse večjo revščino. Nekatere je popadel pravi bes zaradi strojev, ki so uničili njihovo srečo. Napadali so tovarne in uničevali stroje, toda

nič ni pomagalo. Leta 1812 je bila v Angliji za razbijalce strojev uvedena smrtna kazen. In potem so prihajali novi in boljši stroji, ki so zmogli narediti toliko kot petsto delavcev in so splošno revščino še povečali.

razred
79

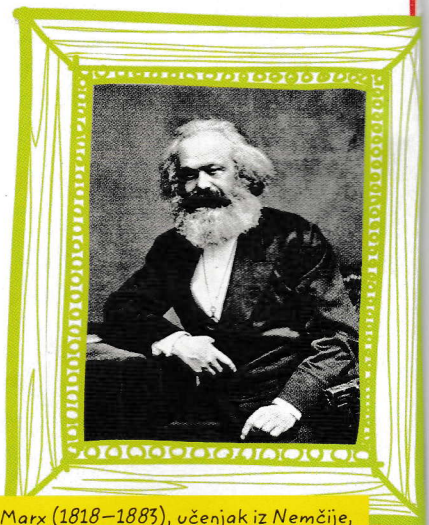
Kako je bilo takrat v Evropi?

V letu 1847, ko je Marx objavil svoj razglas delavcem – Komunistični manifest, razmere še niso bile zrele za uspeh. Vladali so še plemiči in meščani – kapitalisti so se trudili, da bi sami odločali o svojem delu in tovarnah. Z revolucijami so odstranili številne vladarje in stari čas se je dokončno iztekel. Možje so začeli nositi črne cevaste hlače in trde bele ovratnike z na vozle zavezanimi kravatami. Ustanavljali so nove in nove tovarne, zaživel je poslovni svet. Marxove ideje so morale počakati na novo – 20. stoletje.

Karl Marx

Med tistimi, ki so želeli delavcem boljše življenje, je bil še posebno slaven učenjak iz Nemčije, ki se je pisal Karl Marx. Delavcem je jasno povedal, da si morajo svoje pravice priboriti. To pa bodo dosegli samo s povezovanjem. Če se bo sto delavcev enotno dogovorilo, da ne gredo v tovarno za več kot deset ur in da zahtevajo dva hlebca kruha in dva kilograma krompirja za vsakega, jim bo to tovarnar moral dati. Če bi se vsi delavci združili, tovarnar ne bi mogel najti nikogar več, ki bi delal ceneje. Seveda pa je šel Marx v svojih mislih še dlje. Dejal je, da obstajata samo dve vrsti ljudi. Lastniki tovarn – kapitalisti in ljudje, ki delajo za njih – delavci. Delavci, ki jih je več, morajo maloštevilnim kapitalistom

njihovo lastnino odvzeti. To pa je bila že ideja o prevzemu oblasti – revolucija. Družbo, v kateri ne bi bilo izkoriščanja in lastnine, je poimenoval socializem, njeno skrajnejšo obliko pa komunizem.

Karl Marx (1818–1883), učenjak iz Nemčije, je spodbujal delavce, da se združijo in si pri lastnikih tovarn izborijo svoje pravice.

ZMANJŠANJE SVETA

Ko je Krištof Kolumb odkril novi svet in izrekel znamenite besede: »Bil je en sam svet, dva naj bosta!« se je svet dejansko razdelil na več delov. Z vožnjo s parniki in z železnico pa se je pokrajina sveta zmanjšala, razdalje so se skrajšale. Človek je hitreje in enostavneje premostil velikanske zemeljske razdalje. Vsak dan je slovita kompozicija Orient ekspresa

odpeljala iz Londona proti bleščočim lučem Carigrada, parniki so iz pristanišča na Temzi grizli valove proti Singapurju, avtobus je vozil čez Saharo, dirkači relija so tekmovali od Pekinga do Pariza – na dirki za pogumne in nore. Vožnja v Indijo in na Kitajsko ni bila več pustolovsko tveganje, Amerika je bila skoraj čisto blizu.

Ko je Krištof Kolumb odkril novi svet, je izrekel znamenite besede: »Bil je en sam svet, dva naj bosta!«

razred
7-9

Kitajska

Seveda pa so z razvojem tehničnih izumov narasli tudi apetiti evropskih osvajalcev. Vse kaže, da je bilo

osvajanje ozemelj nekaterim državam resnično v krvi. Kitajska – Nebeško kraljestvo – Evropejcem dolgo ni dovolila vstopa, potem pa je cesar

milostno odprl omejeno trgovino, kar se je izkazalo za strahotno napako. Angleži so s seboj pripeljali blago, ki so ga imeli Kitajci nadvse radi. To je bil opij – nevaren strup. Vdihovanje opijevega dima kratek čas omogoča lepe sanje. Kitajske oblasti so uvidele, kako škodljiv je svet omame za ljudstvo, in prepovedale njegovo uporabo. Toda Angleži so s parniki, na katerih so bili topovi, zapluli po kitajskih rekah navzgor, obstreljevali miroljubna mesta in čudovite palače spreminjali v prah in pepel. Izropali so cesarsko mesto in Kitajska je potonila v popolno razsulo. Tako je Evropa poplačala Kitajce za vse čudovite izume, ki jih je dobila od njih: papir, kompas in žal tudi smodnik.

Kitajska – dežela velikih izumov. Kompas, papir in smodnik so izumi, ki prihajajo iz Kitajske.

JAPONSKA

Japonski cesar je podučen s kitajsko izkušnjo ravnal veliko bolj zvito. Res pa je bila Japonska bojovniška dežela. Samurajski duh je počasi umiral, bojovniški duh pa je ostajal. Cesar je odprl deželo za tujce, ki so navdušeno prihiteli prodajat vse, kar so Japonci potrebovali. Izurili in opremili so veliko sodobno japonsko vojsko. V kratkem času so se Japonci naučili vseh evropskih spretnosti v gradnji in uporabi strojev ter vse oboroževalne tehnike. In ko

so vse to znali, so tujce vljudno postavili pred vrata. Evropejci so osupnili in so osupli še danes. Kajti Japonci so najboljši učenci v vsej svetovni zgodovini.

AMERIKA

Američani so po ustanovitvi svojih ZDA kmalu naleteli na problem, ki jim ga je prinesla prav industrijska revolucija. Severni del države je razvijal industrijo, na jugu pa so se zanašali na kmetijstvo in suženjsko delovno silo. Sredi 19. stoletja je krvava državljanska vojna odpravila problem. Po zmagi severa je predsednik Abraham Lincoln, nekdanji drvar in poštni uradnik, odpravil suženjstvo. Še enkrat je strojna proizvodnja premagala delo rok. ZDA so kmalu postale vodilna država. Pokazalo se je, da industrija postaja gonilna sila v svetu.

DELITEV SVETA

razred
7-9

Pred sto leti – druga industrijska revolucija

Prihajamo v čas, ko se je rojevalo 20. stoletje. Še živijo ljudje, ki bi nam lahko povedali kakšno podrobnost iz tega obdobja. Na primer, kako je v čedalje več hišah zagorela najprej plinska, potem pa električna luč, kako so napeljali telefon in so se pojavili najprej električni tramvaji, potem pa tudi že avtomobili, kako naglo so v mestih rasla delavska predmestja in

so tovarne z mogočnimi stroji zaposlovale tisoče delavcev, ki so opravljali delo, za katero bi nekoč potrebovali na stotine tisoče obrtnikov. Kako sta brata Wright poletela s prvim letalom in je speljal prvi Fordov Model T. Kako so z elektrarnami ukrotili energijo velikih rek in je volkswagen postal prvi množično proizveden ljudski avto.

Fordov Model T

KAJ SE JE ZGODILO Z IZDELKI?

Vsak dan so proizvedli na tone čevljev, pločevink, loncev in kar je še bilo drugega blaga. Izdelki so postali poceni in zaposleni ljudje so si lahko privoščili več nakupov. Vendar pa je bilo vse tudi manj trajno, zato so nenehno kupovali nove in nove stvari. Tovarne nikoli niso mogle prodati vseh stvari na domačih tleh. Zato so poskusili v tujini. Ne v Evropi, kjer je bilo veliko tovarn. Morali so poskusiti v deželah, kjer ni bilo strojne proizvodnje in so ljudje še živeli skromno oblečeni in bos.

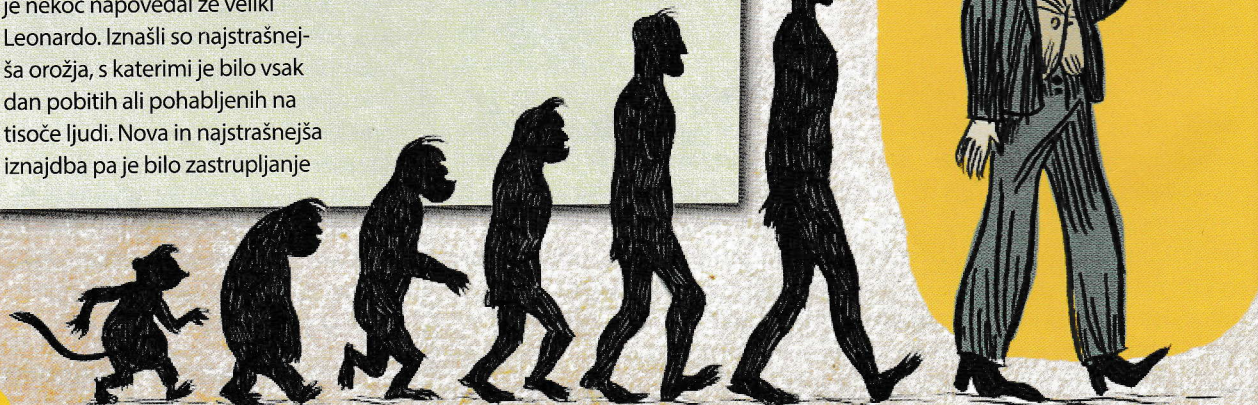
DELITEV OZEMELJ

Takšnih držav je bilo največ v Afriki in Aziji. Nenadoma se je začela divja dirka za najbolj divje predele sveta. Teh krajev niso potrebovali samo za prodajo svojih izdelkov, ampak tudi zato, ker je bilo tam veliko stvari, ki jih je v evropskih deželah primanjkovalo. Tako so nastale kolonije. Več ko so prinesli kolonialni gospodarji v Evropo, več so lahko tovarne proizvedle in bolj podjetno so iskali območja, kjer bi domačini kupovali te izdelke. Pri tej delitvi ozemelj je šlo odlično Angležem, Francozom, Portugalcem, Nemcem, Italijanom ...

VELIKA VOJNA

Seveda je sledilo neizbežno. Spor in vojna, kakršne še ni bilo v svetovni zgodovini. Svetovna vojna. Boj za kolonije in prevlado v svetu. In spet je zobe pokazala proizvodnja. Orožja, kajpak. V zraku so se vojskovali z letali, na miroljubne dežele so metali bombe, potapljali so neborožene trgovske ladje in se bojevali tudi pod vodo, kar je nekoč napovedal že veliki Leonardo. Iznašili so najstrašnejša orožja, s katerimi je bilo vsak dan pobitih ali pohabljenih na tisoče ljudi. Nova in najstrašnejša iznajdba pa je bilo zastrupljanje

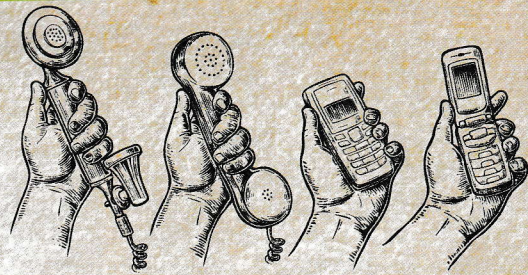
zraka s strupenimi plini. Kdor je vdihnil zastrupljeni zrak, je umrl v strašnih bolečinah. Pline je proti sovražnim linijam nosil veter ali pa so jih obstreljevali s plinskimi granatami, ki so ob eksploziji razpršile strup. Gradili so oklopne tanke, ki so počasi in zanesljivo vozili čez strelske jarke ter pomendrali vse, kar jim je prišlo na pot.

TRETJA IN ČETRTA INDUSTRIJSKA REVOLUCIJA

Računalnik in računalniško vodeni stroji, internet, pametni mobilni telefoni, prehod iz analogne v digitalno dobo, robotizacija – ta svet smo si zgradili v zadnjih petdesetih letih. Kaj je ostalo od humanizma in globoke vere v zmago člo-

večnosti in napredka? Danes v trgovini izberemo karkoli. Meja je samo nebo. Morda nam zato lahko še bolj ostane v spominu znamenita Fordova krilatica iz začetka 20. stoletja: »Kupci lahko izberejo avto v katerikoli barvi, le da je črna!«

Iz analogne v digitalno dobo. Velike spremembe v kratkem času.

razred

7-9

Atomska bomba

Že dolgo vemo, da bi naslednja svetovna vojna lahko pomenila konec človeške zgodovine. Danski znanstvenik Niels Bohr je v začetku 20. stoletja pisal o možnosti, da bi izdelali uransko bombo, ki bi imela veliko večjo rušilno moč od vsega do tedaj znanega razstreliva. Upanje, da bi takšno orožje odvrgli samo kot poskus na kakšnem nenaseljenem ozemlju, je umrlo avgusta 1945, ko so Američani spustili dve atomski bombi na japonski mesti Hirošimo in Nagasaki in s tem končali

drugo svetovno vojno. Zaradi tega dogodka so mnogi obsojali znanstvene dosežke, ki so nas pripeljali na rob propada. Vendar, glejte ironijo. Prav po njihovi zaslugi smo lažje in hitreje obnovili opustošenje svetovne vojne.

6. avgusta 1945 so Američani nad Hirošimo odvrgli prvo atomsko bombo. Poslopje Kupola atomske bombe je ena redkih zgradb v bližini središča eksplozije, ki stoji še danes.

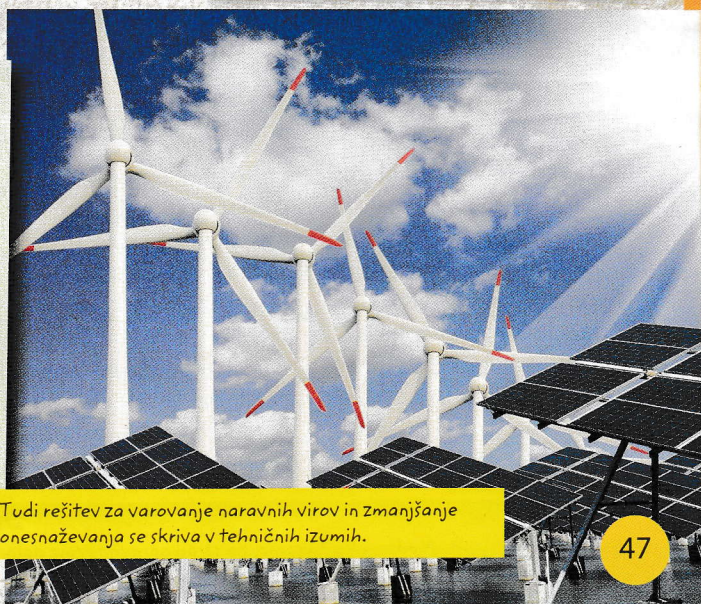
EKOLOŠKO VPRAŠANJE

Spominjam se karikature, na kateri je zabavno prikazan naš razvoj od skupnega prednika z opicami do moderne človeka. Bitja prihajajo iz zgodovine in na koncu, v današnjem času, je moderni človek obrnjen in hodi nazaj k prednikom. V oblaku piše: »Pojdite nazaj! Zafrknili smo vse!« V vsaki ironiji je tudi resnica. Smo že odžagali vejo, na kateri sedimo? Ne spoštujemo sporazumov o zmanjšanju onesaženja, zato po mestih marsikje že hodimo z maskami na obrazih. Kakšne posledice bodo nosili športniki, ki so na olimpijadi v Pekingu v brutalni kolesarski dirki šest ur vozili po zastrupljenem zraku? Priznati moramo – rešitev je ponovno v tehničnih izumih – vetrna energija, električni avtomobili ...

BOLJŠA PRIHODNOST?

Veliko smo govorili o tragediji sveta, ki jo je povzročil stroj. Vendar brez tehničnega napredka ne bi bila mogoča množična proizvodnja, ki je zagotovila naraščajočemu prebivalstvu hrano, oblačila in stanovanja. Rojevalo se je vse več otrok in čedalje manj jih je umrlo takoj po rojstvu, kar lahko pripišemo predvsem napredku v medicini. Pomislimo na najbolj osnovna

merila higiene – vodovod in kanalizacijo. Industrializacija nas je verjetno prikrajšala za marsikaj lepega, nam je pa omogočila napredek, ki nam je izboljšal razmere za življenje. Boljša prihodnost je prišla, žal še zdaleč ne za vse ljudi na Zemlji. Med naraščajočimi množicami v Aziji in Afriki še vedno vlada revščina, kakršna je bila nekoč običajna v Evropi.

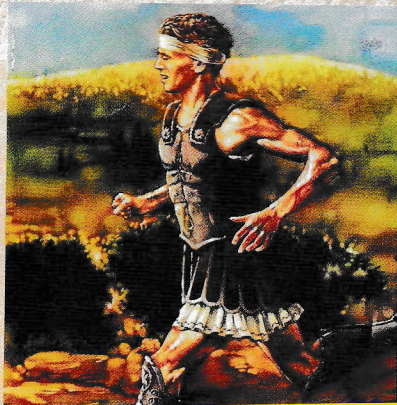

Tudi rešitev za varovanje naravnih virov in zmanjšanje onesaževanja se skriva v tehničnih izumih.

NASLEDNIKI MARATONSKEGA TEKAČA

KAKO SE JE ZAČELO

Svoj prispevek k napredku v zgodovini je dodala tudi pošta. Njena zgodovina je stara kot pisanje. Vse naj bi se začelo kakšnih 6000 let pr. Kr. Sporočila so prenašali poštni sli – najprej kurirji pešci. Imenovali so se veredarji, za klobukom so imeli zatak-njeno pero, ki je ponazarjalo let ptice – torej hitrost. Izvor tega običaja vleče zgodbo iz grških tekačev na antičnih olimpijskih igrah. Morda bi lahko Filipidesa – človeka, ki je s sporočilom o zmagi tekkel iz Maratona v Atene – poimenovali kar prvega poštnega kurirja? Kasneje so pešce zamenjali kurirji konjeniki – postiljoni. Njim gre zasluga, da so bili ljudje povezani tudi v časih, ko ni bilo mogoče imeti prav nobene povezave. Uporabljali so posebne poštno konje in na poštnih

Legenda pravi, da je Filipides pretekel pot od Maratona do Aten, da bi prinesel sporočilo o zmagi nad Perzijci. Od tod naj bi izviral izraz maraton.

postajah so utrujene živali zamenjali za spočite. Jezdci Pony Expressa so nosili sporočila po Ameriki in Jules Verne je pisal o carskem sluh, posebnem odposlancu iz dobe ruskega carstva.

razred

7-9

Poštno kočije

Uvedli so jih – kdo drug kot Rimljani! Zakaj prav oni? Dobro so vedeli, da sistem cest, ki so jih gradili, ne pomaga samo pri osvajanju novih dežel, ampak je odličen tudi za prenašanje sporočil. Po 75.000 kilometrih cestnega omrežja so vozili državni javni vozovi, ki so se imenovali cursus publicus. Postaje za menjavo konj so bile za dan potovanja sistematično oddaljene druga od druge. Postaje so se imenovale positiones in so postale mansiones, če so bila v njihovem sklopu tudi prenočišča. Tako se je začelo in tako je šlo naprej. Poštno kočije so nato vozile po evropskih cestah, ki so bile veliko slabše kot v rimski dobi, vse dokler ni zapeljal prvi vlak in leta 1905 prvi poštni avtomobil.

Penny Black – prva znamka, ki je na pismu potovala leta 1840 v Angliji.

VSE JE ENKRAT PRVIKRAT

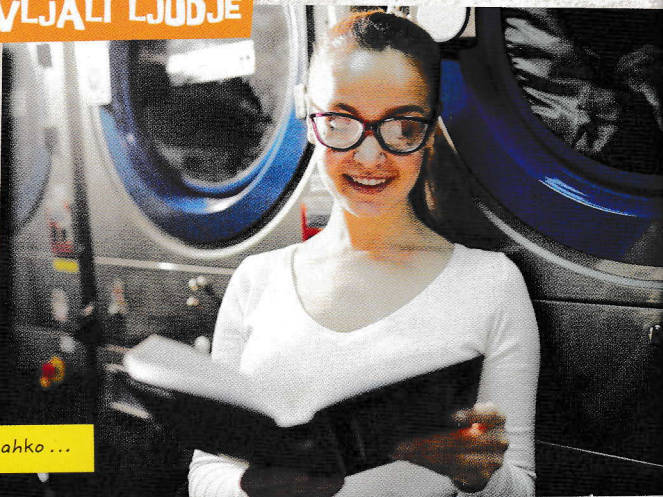
Angleži in Benečani se prepirajo še danes, kdo je prej ustanovil pisemski urad – prvo pošto. Pri prvih pisemskih pošiljkah je bil naslov prejemnika napisan na zunanji strani pisma in potrjen z žigom – ni bilo ovojnica. Za idejnega izumitelja prve znamke velja Slovenec Lovrenc Košir, čeprav je prva znamka na pismu potovala leta 1840 v Angliji. Bila je Penny Black – črna znamka v vrednosti enega penija s

podobo kraljice Viktorije. Po njeni uvedbi so nastale prve skrinjice na ulicah – poštni nabiralniki. Pisma nam še raznašajo prijazni pismošče, za pakete pa je lani pošta že našla novo rešitev; marsikje že stojijo PS Paketomati – samopostrežni avtomati, v katerih si kar sami s preprostim geslom, ki ga prejmemo po SMS-u na mobilni telefon, dvignemo paket.

NEKATERA DELA BODO VEDNO OPRAVLJALI LJUDJE

Naj končamo tako, kot smo začeli. Stroji so spremenili naše življenje. Na boljše in na slabše. Pisma na poštah danes razvrščajo sortirni stroji. Avtomobile sestavljajo roboti. Vendar, ostal je človek. Vedno bodo obstajala dela, ki jih ne bo mogel opraviti stroj oziroma

jih bo lahko opravil samo ob pomoči človeka. Stroji, hvala bogu, da jih imamo, so samo naši pomočniki. Še pri pomivalnem stroju, po mnenju številnih moških najpomembnejšem izumu v zgodovini, lahko zahtevano opravilo zlahka opravijo tudi roke.

NAGRADNA IGRA:

Pošta in tehnologija

Morda bi lahko Filipidesa – človeka, ki je s sporočilom o zmagi tekel iz Maratona v Atene – poimenovali kar prvega poštnega kurirja? Kasneje so pešce zamenjali kurirji konjeniki – postiljoni. Danes poznamo druge sodobnejše oblike prevzemanja, oddajanja pošte in paketov. Pri tem ima veliko vlogo tudi tehnologija.

KAKO SE IMENUJE POŠTNI AVTOMAT, KJER LAHKO PREVZAMEŠ ALI ODDAŠ POŠILJKO?

- a. Poštomat
- b. Paketomat
- c. Paketni stroj

Odgovor pošlji do **4. decembra 2017** na www.veselasola.net ali na naslov: Vesela šola, Mladinska knjiga Založba, Slovenska 29, 1000 Ljubljana, s pripisom **Pošta in tehnologija**. Med prispelimi odgovori bomo izžrebali tri srečneže, ki jim Pošta Slovenije podarja: 1 bon za osebne poštne znamke, 1 USB ključek, 1 komplet blokec in pisalo. Več o pravih sodelovanja na www.veselasola.net pod zavahkom Za mulce.

Klikni in naroči –
1, 2, 3, Pošta
vse dostavi!

www.posta.si

IZBERITE POŠTO SLOVENIJE ZA DOSTAVO VAŠEGA SPLETNEGA NAKUPA IN PRILAGODITE DOSTAVO SVOJIM ŽELJAM.

Za več informacij
poskenirajte QR kodo,
pokličite na 080 14 00 ali
obiščite www.posta.si

Pošta Slovenije
Zanesljivo z vami!

TRULY MODERN TIMES

How often do you wish for something even though you know you do not really need it? The latest trends often persuade us that we really have to have them. An example of this is the latest summer fad - the fidget spinner.

Mass production of various products has caused more pollution, and the greater exploitation of water and energy. The elderly sometimes remind us of the times before the greatest technological inventions and before there was such pollution. However, there is no way back. In order to reduce pollution and to live ecologically, we must try to find solutions in the technology production itself.

Which of the following technological items influence the development of a modern ecological way of life?

A MOBILE PHONE

AN ELECTRIC CAR

A PRINTER

A SMOOTHIE MAKER

SOLUTION:
AN ELECTRIC CAR

VOCABULARY

a summer fad – poletni hit

an access – dostop

mass production – množična proizvodnja

poverty – revščina

an invention – izum

to reduce – zmanjšati

an electric car – električni avtomobil

ecological – ekološki

a way of life – način življenja

various – raznolik

Technological inventions have had a positive and negative influence on our lives. The development of medicine, for example, has reduced the number of early deaths for both children and adults. Without the technological developments that have occurred, there would not be the mass production of food and clothes, and access to better homes that we have today. This has enabled a better future for many people, but not for all the world's population. In many parts of the world there is even more poverty than before.

On which continent can we still find a lot of poverty?

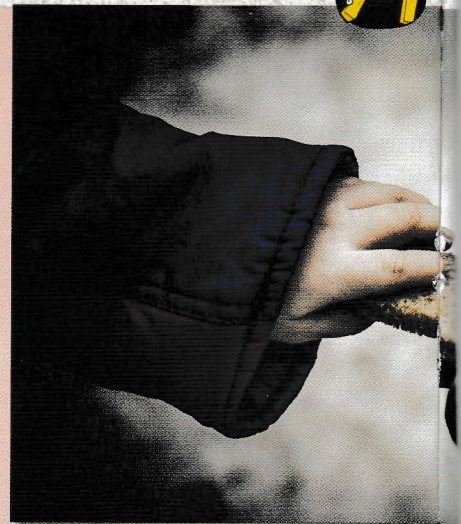
AFRICA

EUROPE

ANTARCTICA

AUSTRALIA

SOLUTION:
AFRICA

PIONIRSKI DOM

**Jaz sem že vpisana.
Kaj pa ti?**

KRÄUTER BEREICHERN DAS ESSEN

Wie oft wünscht ihr euch etwas, obwohl ihr wisst, dass ihr das Ding überhaupt nicht braucht? Auch die zeitweilige Mode überzeugt uns, dass wir es einfach haben müssen. So ein Beispiel ist der Sommerhit – Fidget Spinner?

Die Massenherstellung verschiedener Produkte verursachte mehr Umweltverschmutzung, mehr Wasser- und Energieverbrauch. Manchmal erinnern sich die Älteren an die Zeiten, in denen es noch nicht so viele technische Erfindungen und nicht so viel Verschmutzung gab. Es gibt aber keinen Rückweg. Wenn wir heutzutage die Verschmutzung verringern und ökologisch leben wollen, müssen wir Lösungen gerade in der Entwicklung von technischen Erfindungen suchen.

Welche der folgenden Erfindungen trägt zur ökologischen Lebensweise bei?

DAS HANDY

DAS ELEKTRISCHE AUTO

DER DRUCKER

DER SMOOTHIE-MIXER

LÖSUNG:
DAS ELEKTRISCHE AUTO

WORTSCHATZ

Kräuter – zelišča

Pharmazie – farmacija

wohlduftend – dišeč

religiöse Rituale – verski obredi

der Nährwert – hranilna vrednost

innere Organe – notranji organi

Botaniker – botaniki

heilende Wirkstoffe – zdravilne učinkovine

Eiweiße – beljakovine

Kohlenhydrate – ogljikovi hidrati

Fette – maščobe

der Pater – pater

Einerseits hat die Maschinenerfindung unsere Leben positiv verändert, andererseits hat sie aber auch viel Schaden verursacht. Infolge des rasanten Fortschritts in der Medizin gibt es heute viel weniger Sterbefälle unter Kindern und Erwachsenen in jungen Jahren als früher. Ohne technischen Fortschritt wäre die Massenherstellung nicht möglich, die der Menschheit bessere Ernährung, Bekleidung und Wohnmöglichkeiten gewährleistet hat. Bessere Zukunft ist da, doch leider nicht für alle Menschen auf unserem Planeten. Nicht nur, dass in ärmeren Erdteilen noch immer Armut herrscht, sondern sie wächst sogar zu.

Auf welchem Kontinent gibt es noch immer viel Armut?

IN AFRIKA

AUF ANTARKTIS

IN EUROPA

IN AUSTRALIEN

LÖSUNG:
IN AFRIKA

KULTURNO - UMETNIŠKI PROGRAMI

TUJI JEZIKI IN KULTURE

WWW.PIONIRSKI-DOM.SI

PIONIRSKI DOM

OGLASNO SPOROČILO

razred
4-6

1. ZA KAJ SO SE ZAVZEMALI RAZSVETLJENCI?

- a. Za kaznovanje čarovnic
- b. Za pravice delavcev
- c. Za daljši delovni čas v tovarnah

- a. pisanje knjig
- b. parkiranje avtomobila
- c. strežba v restavraciji

5. PREDEN JE INDUSTRIALIZACIJA PRINESLA BOLJŠE ŽIVLJENJSKE RAZMERE, JE BILO V EVROPI VELIKO REVSCINE. NA KATERIH CELINAH PA JE SE DANES TAKO?

- a. Antarktika
- b. Afrika in Azija
- c. Avstralija

2. PREČRTAJ VSILJIVCA!

- tiskalnik
- pisalni stroj
- mobilni telefon
- električni avtomobil

1. GIBANJE, KI JE RAZSVETLILO TEMO FEVDALNE MISELNOSTI, IMENUJEMO:

- a. razsvetljenstvo
- b. strpnost
- c. izgnanstvo

razred
7-9

3. PRAVILNO POVEŽI

- Krištof Kolumb
- Odpravil suženjstvo
- Abraham Lincoln
- Odkril novi svet

2. PRAVILNO POVEŽI

- Kitajska
- vodilna država
- Japonska
- kompas
- ZDA
- najboljši učenci

PILU Vprašanja na veseloškem tekmovanju 2017/2018 bodo tudi iz člankov v Pilu. Da boš članek lažje našel, je označen z logotipom Vesele šole.

4. DRŽI ALI NE DRŽI?

Stroji so delali hitreje, ceneje in bolje kot človek. Veliko ljudi je ostalo brez dela, zato je nastopila revščina.

- DRŽI
- NE DRŽI

3. PREČRTAJ VSILJIVCA

- Abraham Lincoln
- Donald Trump
- George Washington
- Karl Marx

S PEPCO TEKMUJEVA, KDO SE BO LETOS BOLJE ODREZAL NA TEKMOVANJU. VABIVA TE, DA NAM SLEDIŠ NA FACEBOOKU VESELA ŠOLA.

5. RAZVRŠČANJE PISEM - SORTIRNI STROJI. SESTAVLJANJE AVTOMOBILOV - ROBOTI. KAJ OD NASTETEGA PA STROJI NE MOREJO DELATI NA MESTO ČLOVEKA?

4. DRŽI ALI NE DRŽI?

Američani so odvrgli dve atomski bombi na Hirošimo in Nagasaki in s tem začeli drugo svetovno vojno?

- DRŽI
- NE DRŽI

Izpolni preizkus in ga pošlji na naslov: Vesela šola, Mladinska knjiga Založba, Slovenska 29, 1000 Ljubljana, s pripisom Novembrska VŠ. Ne pozabi pripisati svojih podatkov (ime in priimek, naslov). Podatke naj podpiše eden od staršev oziroma skrbnikov, ki s podpisom dovoljuje, da jih posreduješ in sodeluješ v nagradni igri. Med prispelimi pravilnimi odgovori bomo 27. novembra 2017 izžrebali nekaj srečnežev, ki jih čakajo nagrade. Imena nagrajencev bodo v tednu dni po žrebanju objavljena na www.veselasola.net, kjer so objavljena tudi pravila nagradnih iger.

OKTOBRSKO TEMO O ZELIŠČIH SMO PRIPRAVILI:

Aleš Nosan; Pionirski dom (angleški in nemški del); Igor Šinkovec (ilustracija); Manca Švara (oblikovanje); Vera Jakopič (lektoriranje); Jana Zirkelbach, Rebeka Tomšič (urednici). Slikovno gradivo: Shutterstock.

Pri izpeljavi celotne zasnove letošnje Vesele šole nam pomagajo Abanka, Pošta Slovenije, Telekom Slovenije in Zavarovalnica Triglav.

Vesela šola je priloga mesečne revije Pil; letnik 48, št. 3 (november 2017).